

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Катя Гинева Кайрякова
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
Професионално направление (шифър 8.3) „Музикално и танцово изкуство”, докторска
програма „Хореография”

Докторант: Румяна Вангелова Филкова, докторант на катедра „Хореография” към
Факултет „Музикален фолклор и хореография“ на Академия за музикално, танцово и
изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев”

Тема: **Специфика в изпълнението на моминските обредни песни и игрови
практики в някои селища от Югозападна България**

Научен ръководител: проф. д-р Даниела Дженева

Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Рецензията е изготвена въз основа на Заповед №РД-27-059 от 15.04.2024 г. на Ректора на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев” относно утвърждаване състав на научно жури и представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд, в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”. На базата на представените документи има всички основания да се заключи, че процедурата по обявяването и провеждането на конкурса е осъществена в пълно съответствие със ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ, както и с вътрешния Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в АМТИИ.

Кандидатът Румяна Вангелова Филкова е представила за рецензиране:

- ✓ Дисертационен труд с обем 174 страници със следната структура: увод, изложение в три глави, заключение, справка за приносите и библиография. Прилагането на стандартите и класическата структура на такъв тип изложения може да се приеме като добра заявка на докторанта за усвоени основни умения и норми в научната стилистика. Библиографската справка включва 126 заглавия на кирилица - както от последните години, така и заглавия на едни от първите автори по тематиката на дисертационния труд и 30 имена на респонденти. Изведените полезни за проучването елементи показват убедително творческото боравене с литературните източници. Доказателство за познаване на проблематиката са и подбраните интервюта и разговори илюстриращи основни моменти от дисертационния труд. Съдържанието на всяка от трите глави е обособено в параграфи;
- ✓ Четири публикации по темата на дисертационния труд в академични издания;
- ✓ **Автореферат**, в обем от 49 страници, подготвен в съответствие с академичните изисквания, който аналитично представя основните моменти в дисертационния труд и отразява обема на дисертацията коректно и точно - както съдържателната страна, така и направените изводи и научни приноси.

Кратки биографични данни за докторанта

Биографията и професионалният път на автора на предложения дисертационен труд Румяна Вангелова Филкова, определено подсказва за ориентацията към изследваната тема свързана със спецификите в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики в селища от Югозападния край. Родена в Благоевград още от малка се потапя в атмосферата на тамошния фолклор и това определя пътя и в образователната посока. Преминала през школата по акордеон и народно пеене и солфеж в Центъра за работа с деца в квартал „Вароша” тя продължава обучението си в Средно Музикално Училище в село Широка лъка. Образователният и път преминава през Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив с бакалавърска степен в специалност „Инструментално изкуство – народно пеене”, две следдипломни квалификации в специалност „Педагогика на обучението по музика“ и „Българска народна хореография“ и Магистърска степен в специалност „Изпълнителско изкуство – народно пеене“. Обучението и продължава в докторска програма „Хореография“, като със Заповед №РД-27-030 от 15.06.2020 г. е отчислена като докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Хореография“ към Факултет „Музикален фолклор и хореография“ на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ с право на публична защита на дисертационен труд. Още като студентка започва работа във Фолклорен ансамбъл „Тракия“ като певец-фолклор, където продължава и до днес. Изявеният талант я превръща в безапелационен солист във всички по-значими изяви на Ансамбъла и множество осъществени звукозаписи в Българското Национално Радио, Радио-Телевизионен Център - Благоевград, участия в телевизионни предавания на Българска Национална Телевизия. В годините професионалният път на Румяна Филкова преминава и през педагогическа дейност осъществена като хоноруван преподавател по народно пеене и педагогическа практика в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ и НУМТИ „Добрин Петков“- Пловдив.

Професионалният път на докторанта Румяна Филкова съчетава в себе си изпълнителска, педагогическа и творческа дейност, което дава възможност за един своеобразен „вътрешен“ поглед и прави настоящото изследване особено ценно от гледна точка на натрупан дългогодишен практически опит и компетенции.

Актуалност на тематиката

Дисертационният труд „Специфика в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики в някои селища от Югозападна България“ е ценен по своята същност текст, който представлява изчерпателно изследване свързано с разкриването на още нови и неизследвани страни на песенно-танцовата традиция и певческото изпълнителското изкуство свързани с моминската инициация от селата Добърско, Игралище, Никодин и Пирин. Поставената значима цел формулира едно твърде сериозно и задълбочено изследване, което включва две особено значими по същността си проучвателни посоки – първата - характеристика на специфичните особености в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики от изследваните селища и втората - в конкретизиране значението на обичайно-обредната система в изследваните села като неизчерпаем източник на теми и идеи с приложна художествена стойност в съвременното музикално и танцово изкуство.

Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели

Филкова определя целта на дисертационния си труд в представяне на „...цялостно проучване и анализиране на спецификата в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики от изследваните селища“ /с.5/. От тази цел произтичат шест на брой изследователски, конкретни задачи, чието изпълнение се извършва последователно в основния текст. Избраните методи са адекватни на поставените цели в представянето на едно комплексно изследване. Авторката се основава на теоретични изследвания в българската фолклористика, етномузикология и етнохореология с използването на емпирични данни от регионални разработки и краеведски проучвания. Дисертационният материал се основава и на лично събран материал, резултат от многогодишни теренни проучвания, в които основно са използвани качествени методи като свободно интервю, анкети, външно наблюдение.

Във връзка с изследователските цели и задачи са приложени подходящи методи и инструменти: наблюдение, интервю, сравнителен анализ, класификация и обобщение, като докторантката показва умение да изведе идеите си в аналитичен вид.

Оценка на дисертационния труд

Уводът обосновава актуалността на темата с необходимостта от цялостно локално изследване и комплексно проучване на обичайно-обредната песенно-танцова традиция, на връзката с драматургията в обичая и стиловите специфики в певческото изпълнителско изкуство, което отдава подобаващо място на Пиринския край в българската фолклорна култура. Докторантът Румяна Вангелова Филкова представя мотивите си за избор на темата, очертава посоката на изследването, неговите цели, задачи и методология. Текстът заявява обекта и предмета на изследването, както и авторовата теза, че Пиринският край с обособените си различни фолклорни райони се откроява със самобитната си специфика и особености в обичайно-обредната песенно-танцова традиция и стилови специфики в певческото изпълнителско изкуство.

Първа глава представя задълбочен прочит на теоретични изследвания и достигнати научни резултати с акцент върху тяхната значимост по темата на дисертационния труд. Разгледани са, в контекста на настоящото изследване, трудовете на голям брой учени свързани с традиционната обредност и конкретно с обредните практики в обичаите „Водици“, „Лазаруване“ и „Великден“. Представената гледна точка в тях авторката приема като сериозен фундамент, който дава възможност за задълбочено осмисляне на фолклорната традиция в изследвания регион. Достигнатите научни резултати формират вижданията на докторанта и подпомагат и подкрепят предстоящите анализи.

Втора глава очертава концептуалното поле на характерните особености на музикално-танцовия фолклор в Югозападна България. Направената в първи параграф историко-географска и етноложка характеристика на изследвания район обосновава настъпилите демографски процеси, които оказват влияние в духовното общуване и фолклорната култура на този край. Акцентът във втория параграф от изложението е поставен върху спецификата на двугласното пеене като най-отличителен белег за песенната фолклорна традиция от изследвания район. Докторантът прецизно очертава

обособените райони и подрайони и фокусира вниманието си във взаимодействието и преплитането на локалната с регионалната специфика и особености, които подчертават пъстротата и разнообразието на песенния фолклор на този край. Посочени са мелодичните особености в песните, спецификата на традиционния двуглас както и характерните белези на изпълнителския стил. Следващият раздел е посветен на проучената от автора локална танцова традиция. Направената характеристика на хората и игрите извежда заключението, че *„Танците в Югозападна България се характеризират с общи стилски белези, по които се отличават от танците в другите етнографски области. Същевременно помежду си имат и различия, свързани с влиянието от - Шоплука, Родопите, Тракия и привнесеният бежански танцов фолклор.“* /с.24/

Трета глава „Специфика в музикално-изпълнителския стил и игрови практики на моминските обичаи“, бих определила като сериозен принос на дисертационната разработка. В резултат от теренната работа на докторанта са представени характерните три обичая **„Водици“**, **„Лазаруване“** и **„Великден“**, свързани с моминската инициация от селата - Добърско, Игралце, Никудин и Пирин.

Село Добърско е единственото място в Пиринския край, където се среща обичая **„Водици“**, заема изключително важно място в живота на хората. Последователно и логически обосновано са изведени характерните **музикални белези** на водичните песни и особеностите в **маниера** на изпълнение. Обредните хора са разгледани като начин на изпълнение, форма, посока на придвижване, хватове.

Изложението продължава с поставен акцент в изследователското проучване върху **лазарският цикъл от с. Игралце**. След направения обстоен хронологичен анализ на обичая и съпътстващите го песни Филкова извежда заключението, че типичните за целия регион белези на обредните песни и характерен маниер на пеене съществува и тук, а отличаващия го белег от общоприетото протичане на обичая е началото с отиване първо на гробищата. Обредните хора, разгледани и тук като начин на изпълнение, форма, посока на придвижване и хват, представляват образци за старинна женска, обредна танцовалност.

Следващия раздел е посветен на един от най-големите и значими пролетни обичаи **Великден**, изследван в селата Никудин и Игралце. Близкото разстояние между двете села и установените, в процеса на теренната работа, малки разлики в обредната песенна и характерна танцовалност фокусира изследването върху празника в село Никудин.

Акцент в последващата част от изложението е анализ на обичая **„Лазаруване“** от село Пирин, което буди изследователския интерес с една изключителна музикално-танцова култура. Анализираният песни, хора и игри доказват съществуването на богата традиция, носеща в себе си отличителните белези на това населено място.

В направените анализи на обичаите от конкретните населени места държа да отбележа факта, който за мен е от много съществено значение – описателната част характеризира същността на съдържателната част, и в същото време е основа, върху която се градят изводите, при търсенето на песенно-танцови характеристики на изследваните обичаи, претърпели неизбежната трансформация и посока през годините.

От друга страна, докторантът, изхождайки от по-крупното явление, имам предвид обичая, насочва вниманието си към по-конкретното – песните, маниера на изпълнение, хората и игрите, класифицирайки и анализирайки ги по определени признаци.

В Заключението, като естествено финализиране на изследването, докторантът предлага обобщение на изложеното в отделните глави и на направените в края на всяка от тях изводи.

Приноси и значимост на научната разработка и на публикациите по темата на дисертационния труд

Очертаните приноси коректно отразяват постигнатите от автора резултати. По селища са посочени Респонденти, от които авторът е получил информация по интересующите го теми. Богатият обем от описаните примери са добра база за създаване на нови музикални и танцови произведения. Разглежданият дисертационен труд има сериозна научна стойност и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане.

Докторантът е посочил четири публикации по темата на дисертационния труд. Направените публикации като брой и съдържание напълно отговарят на изискванията за допускане до публична защита.

Препоръчвам, изложението да бъде публикувано в практическо пособие предназначено за специалисти в областта на фолклорното музикално-танцово изкуство.

Заключение

Изхождайки от всичко казано по-горе изразявам своята **положителна** оценка за дисертационния труд **Специфики в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики в някои селища на Югозападна България** и предлагам на уважаемото научно жури да бъде присъдена на Румяна Вангелова Филкова образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма „Хореография”.

25 май 2024 г.
гр. Варна

Изготвил рецензията:
проф. д-р Катя Кайрякова